

Schaken op de basisschool

Werkboek 2, Les 6

Het centrum

Extra spullen

-

Voor de trainer

Lessen 5 tot en met 8 horen bij elkaar. In deze 4 lessen leren de kinderen hoe ze de eerste 8-10 zetten van een schaakpartij goed kunnen spelen. In les 5 was de rokade aan de beurt. Deze les kijken we naar het belang van het centrum. In lessen 7 en 8 behandelen we de Gouden Regels.

Na deze lessen ziet het begin van de partijen van deze kinderen er min of meer normaal uit. Geen 1.a2-a4 en daarna door Ta1-a3. Geen Ph3 of Pa3. Geen Pg1-f3-g5-h3 als eerste 3 zetten. Geen volle onderste rij na 8 zetten.

Naast het goed spelen van de opening, zijn deze lessen ook bedoeld om de kinderen duidelijk te maken wat **het belang is van activiteit: alle stukken moeten meedoen, en bij voorkeur kijken ze naar het centrum**. Deze 2 regels gelden niet alleen in de opening, maar zijn waardevol voor de hele partij. Ze moeten daarom een rode draad worden in de feedback van de trainer voor de rest van Werkboek 2.

Je kunt een vergelijking maken met een voetbalelftal. Laat je de spelers aan de kant op de reservebank zitten of wil je dat ze allemaal in het veld staan en meedoen? Als ze allemaal meedoen heb je meer kans om een doelpunt te scoren.

Leerdoelen

- Inzicht in het belang van het centrum.
- Het belang van activiteit: alle stukken moeten meedoen, en bij voorkeur kijken ze naar het centrum.

Oefeningen met het centrum staan in Werkboek 2 in de volgende lessen: 6, 7, 8 en P3.

Aandachtspunten feedback

- Kinderen blijven stukken naar de zijkant ontwikkelen.
Maak de feedback zo concreet mogelijk. Bijvoorbeeld door voortdurend te vragen waar het stuk naar de meeste velden kijkt: op veld .. of op veld ..? Dus waar staat het stuk beter?
Geef voor het spelen van een schaakpartij het bezetten van het centrum expliciet als opdracht mee.
- Bij het spel veilig inplaatsen (Spel 24) maken de kinderen veel kijkfouten. De bordvisie is nog onvoldoende ontwikkeld. Het spel is daar juist een goede oefening voor.
- Bij het spel veilig inplaatsen (Spel 24) zetten de kinderen de eigen stukken dicht bij elkaar, soms zelfs in de beginstelling (lekker veilig,). Soms zelfs in de beginstelling.
Dat is weliswaar erg veilig (het voelt zeker, want de beginstelling is een bekende stelling en de stukken dekken elkaar), maar je maakt het de tegenstander niet erg moeilijk. De stukken staan niet op plekken waar ze naar veel velden kijken en ze staan elkaar ook vaak in de weg. Probeer door het stellen van vragen de kinderen in te laten zien, dat in het centrum een stuk echt veel beter staat. "Je pakt meer velden af van de stukken van de tegenstander. Die kan daar dus geen stukken op zetten."
Sommige kinderen hebben ook geen zin in het uitzoeken van wat het beste veld is om in te

plaatsen. Veilig inplaatsen is een lastig spel – het vereist goed kijken en puzzelen – en sommige kinderen zien daar tegenop.

0-5 Opening en herhaling vorige week

Herhaal de rokade aan de hand van deze stelling:

V: Mag wit kort rokeren? Mag wit lang rokeren? Waarom wel/niet?

V: Mag zwart kort rokeren? Mag zwart lang rokeren? Waarom wel/niet?

5-15 Instructie: centrum

V: Waarom is de Dame sterker dan de Toren?

A: Een stuk is sterker als het naar meer velden kijkt. Daarom is de Dame veel sterker dan de andere stukken.

V: Naar hoeveel velden kijkt de Dame als ze in het midden van het bord staat? En naar hoeveel velden kijkt de Toren?

V: We zetten de Dame in de hoek. Tel nu eens het aantal velden waar de Dame naar kijkt.

Loop snel D, T, L, P en K langs. Schrijf het aantal velden op.

Dit is meteen opdracht 1 van Les 6 uit het werkboek. Maak opdracht 1 gezamenlijk af.

	midden van het bord	dicht bij de rand	in de hoek
Koning	8	8	3
Dame	27	23	21
Toren	14	14	14
Loper	13	9	7
Paard	8	6	2

V: Waar op het bord staat een stuk het beste (= kijkt het naar de meeste velden)?

A: In het midden. Alleen voor de Toren maakt het niet uit waar die staat.

V: Wie weet een ander woord voor het midden?

V: Hebben jullie wel eens van het *centrum* gehoord?

Laat op het demobord zien wat het centrum is: de velden d4, e4, d5, e5.

Conclusie: Het centrum is belangrijk! Je stukken kunnen meer én ze kunnen heel makkelijk verschillende kanten uit! En als jouw stukken naar heel veel velden kijken, is dat natuurlijk vervelend voor de tegenstander.

Vorbereiding van het spel

Leg nu de regels van Spel 24: Veilig inplaatsen uit (zie hieronder). Mogelijk hebben ze dat spel al vaker gespeeld. Maar we laten nu zien hoe je dat spel beter kunt spelen, door de stukken die we inplaatsen zo neer te zetten dat ze naar zoveel mogelijk velden kijken.

Opdracht 2 van Les 6 in het Werkboek gaat ook over dit spel. De kinderen moeten steeds een stuk op het bord zetten en kiezen wat het beste veld is. Maak de stellingen van opdracht 2 gezamenlijk, ter voorbereiding van het spelen van het spel.

15-30 Spel 24 Veilig inplaatsen

<http://schakenopdebasisschool.nl/schaakspelletjes/spel-024-veilig-inplaatsen/>

Begin met een leeg bord. D, K, T, T, L, L, P, P en alle pionnen staan naast het bord.

De spelers zetten om de beurt een stuk op het bord. De kinderen mogen zelf bepalen in welke volgorde ze de stukken op het bord zetten. Net zolang totdat alle stukken op het bord staan.

Je speelt dus niet met de stukken die op het bord staan. Het enige wat je doet is elke zet een nieuw stuk op het bord zetten.

Bij het inplaatsen gelden 4 regels:

- Een stuk dat je op het bord zet, moet veilig ingeplaatst worden. De tegenstander mag het niet kunnen slaan, direct na het inplaatsen. Dat een stuk gedekt staat maakt niet uit. Als het kan worden geslagen, heb je het stuk op een verkeerd veld gezet.
- Je mag zelf ook niet een stuk van de tegenstander kunnen slaan.
- De Lopers moeten op een wit en een zwart veld worden gezet.
- De pionnen mogen alleen op rijen 2 t/m 7 worden gezet.

Punten verdienen

Maakt je tegenstander een fout bij het inplaatsen, dan moet je dat direct zeggen. Heb je gelijk dan krijg je een punt en moet de tegenstander zijn zet terugnemen en het opnieuw proberen.

Zie je de fout niet, dan blijft het stuk daar staan. Je kunt dan niet een zet later alsnog claimen. Je moet dus direct claimen.

Je verdient ook een punt als de tegenstander geen geldige zet kan doen. De tegenstander slaat dan zijn beurt over en jij bent aan zet.

Einde van het spel

Als alle stukken op het bord staan, of als beide spelers kunnen geen geldige zet meer kunnen doen, is het spel afgelopen.

Wie de meeste punten heeft verdient, wint.

Waarom dit spel?

We hebben dit spel eerder gespeeld bij het thema veilig. Begrip van het belang van het centrum voegt een nieuwe dimensie toe aan dit spel.

Als je Dame midden op het bord zet kijkt de Dame naar veel meer velden en staat de Dame dus veel beter dan aan de rand. Met de Dame midden op het bord maak je het de tegenstander dus veel lastiger om veilige velden te vinden. Dit geldt voor alle stukken, uitgezonderd de Toren.

Zorg ook dat de eigen stukken elkaar niet in de weg staan. Ze moeten samenwerken = samen zoveel mogelijk velden afpakken.

Je zult zien dat de eerste paar keer dat kinderen dit spelletje spelen, ze heel voorzichtig zijn met het inplaatsen. Ze zullen de eigen stukken dicht bij elkaar zetten (lekker veilig, want dan dekken ze elkaar). Soms zelfs in de beginstelling. Na enkele spelletjes kun je kinderen vragen, wat zij denken dat de beste velden zijn voor de stukken.

30-55 Spelletjes of partij spelen

Laat de kinderen een echte schaakpartij spelen. Geef ze 2 opdrachten mee: (1) zorg dat de stukken naar het centrum kijken en (2) dat de Koning door de rokade snel veilig achter zijn pionnen komt te staan.

Spelletjes om te oefenen met het centrum en de veiligheid van de Koning zijn:

- **Spel 32: King of the hill**
<http://schakenopdebasisschool.nl/schaakspelletjes/spel-032-king-of-the-hill/>
- **Spel 45: Strategoschaak**
<http://schakenopdebasisschool.nl/schaakspelletjes/spel-045-strategoschaak/>
- **Spel 63: Waar zet jij je stukken?**
<http://schakenopdebasisschool.nl/schaakspelletjes/spel-063-scheppingen/>

55-60 Samenvatting, opdrachten voor thuis, afsluiting

Gezamenlijk opruimen

Samenvatting

Oefeningen voor thuis (optioneel)

- (Af)maken Les 6
- Speel een schaakpartij. Rokeer snel (Koning veilig) en zorg ervoor dat je stukken naar het centrum kijken.
- Speel thuis de spelletjes die bij Les 6 in het werkboek staan.

Laat ze alle spullen in hun map doen. Volgende week weer meenemen!

Toelichting opdrachten werkboek

Opdracht 1

Ontdek naar hoeveel velden een stuk kijkt vanaf verschillende posities op het bord: in het centrum, dicht bij de rand, in de hoek. Op welke plek staat het stuk het beste?

Deze opdracht hebben we gezamenlijk in de les gedaan.

Opdracht 2

Oefen met het spel Veilig inplaatsen (Spel 24).

<http://schakenopdebasisschool.nl/schaakspelletjes/spel-024-veilig-inplaatsen/>

Wat is het beste veld voor het stuk?

Deze opdracht hebben we gezamenlijk in de les gedaan.

Opdracht 3

We oefenen met de regels van de rokade. Mag de aangegeven zet? Als de zet niet is toegestaan, moeten de kinderen aangeven waarom niet. Dat doen ze door het nummer van de betreffende regel te omcirkelen. De rokaderegels staan naast de opdracht.

Opdracht 4

Deze opdracht oefent nog een keer de spelregels van pat en het verschil tussen pat en mat. De kinderen moeten beoordelen of een stelling pat of mat is of dat nog een zet gespeeld kan worden (optie: geen van beide). Als er een zet mogelijk is moeten ze die met een pijl aangeven.